

ПОЛІТИКА ПРО ВІДКРИТУ НАУКУ В ОДЕСЬКОМУ ДЕРЖАВОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

1.1 Це Політика про відкриту науку в Одеському державному аграрному університеті (далі – Політика) регулює відносини щодо відкритого доступу до наукових публікацій, наукових результатів, управління дослідницькими даними та використання відкритих інфраструктур, що створюються в Політика про відкриту науку в Одеському державному аграрному університеті (далі – Університет), а також порядок взаємодії суб'єктів відкритої науки та елементів інфраструктури відкритої науки в Одеському державному аграрному університеті.

1.2 Політику розроблено відповідно до Конституції України, з урахуванням законів України «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про доступ до публічної інформації», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про науково-технічну інформацію», «Про цифровий контент та цифрові послуги», «Про захист персональних даних», «Про авторське право і суміжні права», «Про вищу освіту», Кодексу академічної доброчесності, «Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору», інших нормативних актів у сфері науки та освіти, Рекомендацій ЮНЕСКО з відкритої науки, Директиви 2019/790 Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 7 червня 2019 р. щодо авторського право в єдиному цифровому ринку, Директиви 2019/1024 Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 20 червня 2019 р. щодо відкритих даних та повторного використання інформації державного сектору, Модельній грантовій угоді Horizon Europe.

1.3. Основні поняття, що вживаються відповідно до міжнародної практики:

академічний текст – авторський твір наукового, науково-технічного й навчального характеру у формі дисертації, кваліфікаційної випускної роботи, наукового видання, наукової статті, звіту у сфері наукової та науково-технічної діяльності, депонованої наукової роботи, підручника, навчального посібника, інших наукових і навчально-методичних праць;

відкрита наука – підхід до здійснення наукової й науково-технічної діяльності, який передбачає забезпечення доступу до об'єктів дослідницької інфраструктури, наукових результатів і науково-технічної інформації з можливістю їх багаторазового використання, обміну й розповсюдження за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій з метою прискорення науково-технічного та суспільного розвитку, поглиблення співпраці між вченими тощо;

відкритий доступ – сукупність практик, що застосовуються для організації безперешкодного й оперативного доступу до наукових результатів і науково-технічної інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій;

відкриті дані – вільно доступні в мережі Інтернет дані з можливістю будь-якому користувачеві завантажувати, копіювати, аналізувати, повторно

обробляти або використовувати для будь-яких інших цілей без фінансових, юридичних або технічних перешкод;

відкрита наукова інфраструктура – віртуальні та/або фізичні дослідницькі інфраструктури спільного використання, необхідні для підтримки відкритої науки й задоволення потреб наукової спільноти. Вона включає наукове обладнання та інструменти, цифрові ресурси, засновані на знаннях (журнали, колекції, архіви, сховища відкритого доступу), платформи для публікацій і даних, а також відкриті наукометричні системи для оцінювання й аналізу наукових галузей. До інфраструктури також належать платформи та сервіси для зберігання, обробки й колективного аналізу даних у мультидисциплінарному середовищі;

відкриті освітні ресурси – дидактичні, навчальні та дослідницькі матеріали на будь-яких носіях (цифрових чи інших), що перебувають у суспільному надбанні або видані за ліцензією відкритого доступу, яка надає третім особам дозвіл на безкоштовний доступ, використання, адаптацію, розповсюдження матеріалу без обмежень або з незначними обмеженнями;

дослідницькі дані – дані та/або метадані, зібрані та/або одержані в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень, які, зокрема, використовуються для підтвердження цих досліджень і отриманих наукових результатів;

інформація з обмеженим доступом – конфіденційна, таємна й службова інформація - доступ до даних досліджень можливий за запитом або з плином певного періоду часу;

наукова діяльність – інтелектуальна й творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та/або пошук способів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні й прикладні наукові дослідження;

науковий результат – нове наукове знання або дані досліджень, одержані в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень і зафіксовані на носіях інформації. Науковий результат може бути у формі звіту, кваліфікаційної роботи наукового й освітньо-наукового рівня, препринту, опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття, проєкту нормативно-правового акта, нормативного документа, наукового програмного забезпечення, апаратного забезпечення або науково-методичних документів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову тощо;

науково-технічна діяльність – наукова діяльність, спрямована на одержання й використання нових знань для вирішення технологічних, інженерних, економічних, соціальних і гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові дослідження й науково-технічні (експериментальні) розробки;

науково-педагогічна діяльність – педагогічна діяльність в університетах, академіях, інститутах і закладах післядипломної освіти, що пов'язана з науковою та/або науково-технічною діяльністю;

оптимізовані дослідницькі дані (FAIR-дані) – дані, які зберігаються в

електронній формі й відповідають принципам належного управління дослідницькими даними (принципам FAIR);

освітня діяльність – це систематична та цілеспрямована діяльність, що здійснюється в закладах освіти або іншими суб'єктами освітнього процесу, спрямована на передачу знань, формування компетентностей, розвиток особистості й забезпечення умов для набуття освіти відповідного рівня.

програмне забезпечення – результат, одержаний у процесі фундаментального або прикладного наукового дослідження у вигляді виконуваних файлів, вихідного коду або алгоритму, зафіксованого на носіях інформації. Наукове програмне забезпечення може належати до об'єктів дослідницької інфраструктури;

працівник – особа, яка перебуває у договірних відносинах з Університетом, включно з педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками, здобувачами вищої освіти Університету та іншими особами (зокрема відрядженими й запрошеними дослідниками), які використовують ресурси Університету та виконують науково-дослідне завдання в Університеті або іншим чином беруть участь у науково-дослідному проєкті, зокрема в проєктах, що фінансуються спонсорами;

ресурси Університету – фінансові кошти, інформація, зокрема рекламного характеру, знання, матеріально-технічна база або інші ресурси, включно з обладнанням, витратними матеріалами Університету, що використовуються при здійсненні наукової, науково-технічної й науково-педагогічної діяльності;

сховища / репозитарії – електронні платформи, що накопичують, систематизують та зберігають дані досліджень та їхні метадані; забезпечують доступність, повторне використання та можливість цитування даних.

цитування – використання у своєму творі або наборі даних досліджень фрагменти інших раніше опублікованих творів або наборів даних досліджень з обов'язковим посиланням (згадуванням) на його авторів або творців даних та джерело цитування.

1.4 Політика реалізується на принципах академічної доброчесності, нерозголошення конфіденційної інформації, рівних можливостей і поваги до розмаїття.

1.5 Політика поширюється на всю діяльність Університету, зокрема освітній процес і наукову діяльність, на всіх дослідників Університету та на результати наукової, науково-технічної й науково-педагогічної діяльності, проведеної з використанням ресурсів Університету.

1.6 Політика не поширюється на результати діяльності, що виконується поза межами посадових обов'язків працівників Університету, проте не виключає можливості використання систем Університету для публікації.

2. МЕТА, ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ

2.1. Метою впровадження та функціонування відкритої науки в Університеті є забезпечення відкритого обміну знаннями та популяризація

науки в суспільстві, підвищення якості наукових досліджень та їх впливу на розвиток суспільства в інформаційному середовищі відкритої науки із застосуванням сучасних технічних та інформаційних засобів, що сприятиме розвитку науки в Україні і інтеграцію до європейського дослідницького простору.

2.2. Цілями впровадження відкритої науки є:

- забезпечення прозорості, достовірності та надійності наукових досліджень;
- підтримка поширення, інтерпретації та повторного використання наукових результатів;
- підвищення відтворюваності та підтверджуваності досліджень;
- створення умов для розвитку та вдосконалення наукових результатів;
- підвищення якості, видимості та цитованості наукової продукції

Університету;

- забезпечення можливості підтвердження, розвитку й вдосконалення результатів дослідження;
- підвищення якості, видимості і цитованості наукової продукції Університету.

2.3. Основні завдання впровадження відкритої науки:

- впровадження відкритого доступу до наукових публікацій;
- забезпечення впровадження оптимізованих дослідницьких даних (FAIR-дані);
- створення сприятливої відкритої наукової інфраструктури;
- мотивування науковців дотримуватись відкритих практик;
- заохочення раннього обміну науковими результатами;
- визнання відкритості наукових досліджень у системах оцінювання дослідницької діяльності;
- підвищення видимості результатів досліджень;
- посилення дослідницького потенціалу Університету з метою опанування складних відкритих знань;
- популяризація науки, поширення наукових знань і залучення усіх учасників освітнього процесу до участі в науковій діяльності.

3. ПРИНЦИПИ ТА ЦІННОСТІ ВІДКРИТОЇ НАУКИ

3.1. Політика відкритої науки в Університеті базується на принципах:

- *прозорість, достовірність і відтворюваність* - відкритість має супроводжувати всі етапи наукової діяльності з метою підвищення надійності, точності й суспільного впливу результатів досліджень. Прозорість сприяє перевірці, критичному аналізу та зміцненню довіри до наукової інформації, а також забезпечує відповідність принципам наукової доброчесності, академічної етики та відкритого рецензування.
- *рівність доступу та інклюзивність* - усі учасники наукового процесу, незалежно від географії, мови, статі, соціального статусу чи рівня кар'єри, мають право на рівний доступ до ресурсів відкритої науки, можливість

здійснювати внесок і отримувати користь від наукових знань. Це також включає доступ до інфраструктури відкритої науки для осіб з особливими освітніми потребами.

- *відповідальність та підзвітність* - відкрита наука передбачає інтелектуальну чесність, дотримання етичних норм, виявлення конфліктів інтересів і врахування потенційних соціальних та екологічних наслідків досліджень. Учасники відкритої науки повинні бути підзвітними перед суспільством та науковою спільнотою.

- *співпраця та участь громадськості* - ефективна міждисциплінарна і міжнародна співпраця, а також залучення громадськості є ключовими для вирішення соціально значущих проблем. Відкрита наука сприяє обміну науково-технічною інформацією та розвитку спільних досліджень на глобальному рівні.

- *гнучкість і адаптивність* - враховуючи різноманітність наукових підходів, ресурсів і цифрових платформ, політика відкритої науки заохочує різні моделі її реалізації з дотриманням основоположних принципів та міжнародних стандартів.

- *сталість та підтримка розвитку* - забезпечення довгострокового функціонування відкритої науки вимагає сталої цифрової інфраструктури, освітніх програм, фінансування та підтримки з боку Університету. Пріоритет надається некомерційним моделям, що сприяють безперешкодному доступу й посиленню наукового потенціалу менш привілейованих дослідницьких установ.

- *дотримання законодавства та захист інформації* - відкрита наука здійснюється з дотриманням прав людини, авторського права, захисту персональних даних і запобіганням розголошенню інформації з обмеженим доступом.

3.2. Основні цінності відкритої науки:

- *якість і доброчесність* – відкрита наука базується на повазі до академічних свобод і прав людини, а також сприяє забезпеченню високої якості досліджень за допомогою об'єднання різноманітних джерел знань і надання вільного доступу до методів досліджень та наукових результатів, що створює умови для їх ретельного аналізу й перевірки з використанням прозорих процедур;

- *суспільна користь* – як глобальне суспільне благо, відкрита наука має належати й приносити користь усьому людству. З цією метою наукові знання мають знаходитися у відкритому доступі, а наукові досягнення бути частиною суспільного надбання. Наукова практика повинна бути інклюзивною, стійкою й справедливою, зокрема щодо можливостей для отримання наукової освіти та розвитку потенціалу;

- *справедливість і рівність* – відкрита наука повинна відігравати важливу роль у забезпеченні рівних можливостей для дослідників із розвинутих країн і країн, що розвиваються, створюючи умови для справедливого й взаємовигідного обміну науковими ресурсами та результатами, а також умови для рівного доступу до наукових знань як тих, хто їх створює, так і тих, хто ними користується, незалежно від місцезнаходження, національності, раси,

віку, статі, доходу, соціально-економічних умов, кар'єрного рівня, мови, релігії, інвалідності, міграційного статусу чи будь-яких інших підстав;

- *різноманітність та інклюзивність* – відкрита наука повинна охоплювати різноманітні знання, практики, методи й процедури роботи, мови, результати та теми досліджень, що підтримують потреби і епістемічний плюралізм наукової спільноти загалом, різних дослідницьких колективів та окремих науковців, а також громадськості й носіїв знань за межами традиційного наукового співтовариства, включно з представниками корінних народів і місцевими громадами, а також соціальними суб'єктами з різних країн та регіонів за потреби.

4. ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ВІДКРИТОЇ НАУКИ В ОСВІТНІЙ ТА НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ

4.1 Університет забезпечує відкритість та інклюзивність освітнього і наукового середовища, надаючи рівний доступ до навчання всім учасникам освітнього процесу та відкритий доступ до дослідницької інфраструктури для вітчизняних і міжнародних науковців.

4.2 Університет забезпечує відкритий доступ здобувачам вищої освіти до власних освітніх ресурсів і навчально-методичних матеріалів, зокрема через функціонування внутрішньої онлайн-екосистеми навчання.

4.3 У відкритому доступі результатів освітньої та наукової діяльності (зокрема кваліфікаційних, дисертаційних робіт, звітів за результатами НДР та грантів, що фінансуються державою) є обов'язковим, за винятком випадків, коли такі роботи містять інформацію з обмеженим доступом - у такому разі оприлюднення здійснюється відповідно до чинного законодавства.

4.4 З метою накопичення, систематизації, зберігання та довготривалого відкритого доступу до електронних версій навчально-методичних матеріалів, наукових творів, кваліфікаційних робіт тощо в Університеті організовано та здійснюється підтримка інституційного репозиторію,

4.5 Університет забезпечує відповідальну роботу з даними наукових досліджень, дотримуючись принципів FAIR, впроваджуючи планування управління даними, документування, відкритий доступ до них у межах

чинного законодавства, а також забезпечуючи їх збереження, точність, відтворюваність і контрольоване поширення серед наукової спільноти.

4.6 Університет сприяє відкритому поширенню наукових результатів, заохочуючи публікації відповідно до принципів відкритого доступу, із зазначенням джерел фінансування, ролей авторів та доступності дослідницьких даних, підтримує оприлюднення результатів невдалих досліджень задля наукової доброчесності, забезпечує ліцензування наукових видань за відкритими ліцензіями (CC-BY) та захист прав інтелектуальної власності у разі потреби.

4.7 Реалізація принципів відкритої науки в Університеті включає:

- розробку нормативної бази для підтримки впровадження принципів

відкритої науки;

- забезпечення відповідної інфраструктури: репозитарії академічних текстів і даних досліджень для довгострокового зберігання даних, доступ до дослідницької інфраструктури;
- популяризацію принципів відкритої науки серед учасників освітньо-наукового процесу;
- підтримку дослідників через навчання, тренінги та консультування з питань відкритих практик;
- розробку механізмів оцінки ефективності діяльності підрозділів в умовах відкритої науки.

5. ДОСТУП ДО НАУКОВО-ОСВІТНІХ РЕЗУЛЬТАТІВ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ ДАНИХ

5.1 Університет сприяє безперешкодному доступу до наукових результатів та дослідницьких даних у межах законодавства України та своїх повноважень. У разі публікації результатів у виданнях, які підтримують політику відкритого доступу, науковці заохочуються використовувати відкриті ліцензії Creative Commons (зокрема, CC-BY або CC-BY-ND/NC).

5.2 Дослідникам рекомендується публікувати результати в авторитетних міжнародних наукових виданнях на умовах відкритого доступу. Публікації, що розповсюджуються за передплатою, архівуються в електронному архіві для забезпечення доступу.

5.3 Політика поширюється на наукові результати, отримані в рамках співпраці з іншими установами, за умови, що угоди не визначають інші умови доступу.

5.4 Наукові результати, отримані за договорами, публікуються згідно з умовами цих договорів.

5.5 Дослідницькі дані зберігаються в електронному форматі, управління ними здійснюється відповідно до принципів FAIR. Рекомендується складати плани управління даними на початковому етапі дослідження для забезпечення відповідності принципам FAIR.

5.6 Доступ до даних надається через інституційний репозитарій для багаторазового використання при правильному цитуванні, за умови, що це дозволяє законодавство та угоди.

5.7 Освітні ресурси, створені працівниками Університету, повинні бути доступні за відкритими ліцензіями Creative Commons (CC-BY або CC-BY-SA). Вони публікуються через електронний архів та інші платформи відкритого доступу.

5.8 Всі відкриті освітні ресурси мають створюватися в межах робочого навантаження викладача, а угоди про співпрацю визначають умови доступу до матеріалів.

6. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ЕТИКА

6.1 Наукові результати та відкриті освітні ресурси, створені працівниками Університету, є службовими об'єктами інтелектуальної власності та регулюються цією Політикою, з урахуванням умов доступу (п. 5.1). Розміщення матеріалів, що містять інтелектуальну власність інших осіб, можливе лише за наявності відповідного дозволу від власників прав у встановленому законом порядку.

6.2 Дослідники, приймаючи рішення щодо розповсюдження даних за принципами відкритої науки, повинні переконатися, що дослідження не є конфіденційним і не підлягає обмеженням, що унеможливають відкритий доступ. Вони також повинні перевірити, що дослідження не містить інформації, яка підлягає захисту як об'єкти інтелектуальної власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки тощо).

6.3 Вільний доступ до результатів, що потребують захисту інтелектуальної власності, надається через 24 місяці після публікації. Політика не поширюється на дослідження з обмеженим доступом.

6.4 Університет рекомендує дослідникам зберігати права на наукові результати і передавати видавцям лише необхідні для публікації права. Також надається підтримка з питань ліцензування, захисту прав інтелектуальної власності та оцінювання ризиків передчасного відкриття інформації.

6.5 Дослідники повинні дотримуватися високих стандартів наукової етики, утримуватися від маніпуляцій з даними та зберігати довіру до наукової діяльності.

6.6 Дослідники, що працюють з людьми, повинні отримати інформовану згоду відповідно до етичних стандартів медичних досліджень. Ідентифікуюча інформація в дослідженнях повинна подаватися лише за умови інформованої згоди або коли це необхідно для наукових цілей.

7. ІНФРАСТРУКТУРА ВІДКРИТОЇ НАУКИ УНІВЕРСИТЕТУ

7.1 Університет активно розбудовує інфраструктуру відкритої науки для реалізації цілей цієї Політики, забезпечуючи відкритий доступ до результатів наукової діяльності, освітніх ресурсів та інструментів, що сприяють їх використанню, поширенню й збереженню.

7.2 До цифрової та фізичної інфраструктури відкритої науки Університету належать:

- електронний архів репозитарій для відкритого доступу до наукових результатів і академічних текстів, створених дослідниками Університету;
- відкриті наукометричні платформи для моніторингу, аналізу та оцінювання результативності наукової діяльності;
- серверні потужності для зберігання, обробки та резервування наукових даних;
- відкриті освітні ресурси, дослідницькі дані та інструменти для безпечного керування конфіденційною інформацією у дослідженнях;

- відкрите програмне забезпечення для підтримки наукових досліджень і обробки даних.

7.3 Окремі елементи відкритої наукової інфраструктури створюються й підтримуються як Університетом самостійно, так і у співпраці з іншими установами, партнерами та міжнародними організаціями.

8. ПІДТРИМКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

8.1. Політика щодо відкритого доступу до дослідницьких даних Університет:

- заохочує дослідників до якнайшвидшого оприлюднення дослідницьких даних або метаданих у відкритому доступі, з метою забезпечення їхньої доступності, підтверджуваності та багаторазового використання у довгостроковій перспективі;

- впроваджує принципи належного управління дослідницькими даними, зокрема FAIR (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable — пошуковість, доступність, сумісність і повторне використання);

- надає підтримку дослідникам у виборі якісних репозиторіїв для збереження результатів досліджень у відповідних доменах:

Europe PMC — для наук про життя;

OAPEN Library — для академічних книг у соціальних і гуманітарних науках;

CORE — для гуманітарних наук. За відсутності галузевого сховища рекомендується використовувати *Zenodo* або *Figshare*;

- підтримує довгострокове зберігання обмежених даних, які не підлягають відкритому доступу через етичні, правові або договірні зобов'язання;

- сприяє розвитку відкритих дослідницьких практик, формуванню цифрової грамотності та навичок ефективного управління даними серед дослідників.